

**РОМАН «ЇСТИ, МОЛИТИСЯ, КОХАТИ» ЕЛІЗАБЕТ ГІЛБЕРТ
ЯК ТВІР ЧІК-ЛІТ**

Стаття присвячена розгляду роману «Їсти, молитися, кохати» Елізабет Гілберт» як продукту так званої чік-літ, що включає в себе пошуки головною героїнею свого «я», втечу від минулого, до чого автор застосовує поняття «фуги».

Ключові слова: чік-літ, стрес, депресія, фуга, екзистенція, менталітет, екстрапатріотизм.

Чік-літ, або «дівчача література», що набула популярності наприкінці 90-х років ХХ ст. є об'єктом дослідження багатьох праць у літературознавстві США, а також побічно в українських дослідників, зокрема, у монографії С. Філоненко «Масова література в Україні: дискурс, гендер, жанр». Проте твір «Їсти, молитися, кохати» американської письменниці Е. Гілберт не був досліджений раніше в українському літературознавстві, так само, як у контексті літератури «chick-lit», чому і присвячено дослідження.

Мандрівка кожної особистості з давнини була найкращим способом знайти себе в іншій культурі, в інших людях, серед нових філософських теорій, причому мандрівка фізична у середньовіччі прирівнювалася до мандрівки духовної. Утекти від своїх проблем у подорож заради пошуків себе, заради автоідентифікації у сітці світового вулика – саме про це книга «Їсти, молитися, кохати: Один рік із життя жінки в подорожі Італією, Індією та Індонезією в пошуках ВСЬОГО» американської письменниці Елізабет Гілберт.

Взаємоперехідність голлівудської продукції давно набула плановірності: не тільки класика, а будь-який друкований текст завтра може стати частиною трансмедійного простору, а візуальний продукт – утілитися в текст. Опублікований у лютому 2006 р., роман «Їсти, молитися, кохати» був визнаний «The New York Times» бестселером, тобто опинився в списку книжок найбільшого попиту Сполучених Штатів у 2007 році, ставши мішенню для пародій. Так, комедійна актриса Сара Сільверман відповіла книжкою «Eat, Pray, Fart: Life Lessons from the Sarah Silverman Program», а Ендрю Готтліб – «Drink, Play, F@#k: One Man's Search for Anything Across Ireland, Las Vegas, and Thailand».

Що саме, односкладність назви чи сам зміст роману надихнув і надихає стількох до посилань на нього? Мабуть, і те, і те, оскільки у ньому кожна людина віднаходить щось про себе. Хоча у будь-якій книжці подібного формату ми зустрічаємо щось, що імпонує нам, присутнє в нас, або ми б хотіли,

щоб було присутнє колись. Чи характеризує роман вузька спрямованість на жіночу аудиторію або позиціонування на пошуках місця людини у світі? На який «горизонт читацьких очікувань» (Х.-Р. Яусс) розрахований твір? І чи насправді остаточна назва роману найкраща з двох альтернативних назв, які хотіла дати Е. Гілберт своєму витвору, а саме: «Червона, Товста, Гарна», або «Нічого не торкайся, крім себе»?

Авторка одразу ставить себе поруч із читачем, заявляючи про автобіографічність історії, її невигаданість, отже, у такий спосіб починаєш ставитися до історії героїні так, як би ставився до розповіді подруги/друга, – з підвищеною увагою і заочним розумінням. Сприяє схваленню книжки й сконцентрованість на проблемах особистого життя, релігії, самоідентифікацією.

Роман «Їсти, молитися, кохати» ідентифікується рецензентами як «пригодницька історія, що поєднує шарм «chick lit» про Бріджіт Джонс з неприхованою чесністю та мандрівною натурою Енн Лемонтт» [6; 140]. Приналежність творів Е. Гілберт до чік-літ вважається безумовною, як пишуть автори «All Things Shining»: письменниця, мабуть, «правляча королева цього жанру», хоча і наголошують на наближенню методів написання Е. Гілберт до авангарду [3; 26]. Сама Е. Гілберт у відповідь на зарахування її до авторів чік-літ пише: «Я до кінця не впевнена у тому, що «chick lit» навіть означає, але я знаю точно, що це ніколи не вважалося за комплімент» [4; 12].

Проте основні риси, заявлені у характеристиці цього жанру, справді розкривають сутність твору Е. Гілберт, оскільки «Їсти, молитися, кохати» про «шлях головної героїні до поступового розуміння самої себе», про «сучасну жінку та її щоденні клопоти на роботі, вдома, стосунках, родині або коханні», про «дорослішання та осягнення того, ким вона є і що їй потрібно на відміну від того, що вона хоче» [5; 10].

У світі сучасної людини періодично виринають і чергуються поняття «стрес», «депресія», відчуття самотності людини не тільки у суспільстві, але нерідко й серед своїх близьких. Біганина за матеріальними благами обертається психічним і духовним фіаско. І одного разу людина не може впоратися зі своїм людським, бо воно «занадто людське» (Ф. Ніцше).

Що робити людині, коли її не влаштовує навколишній світ? Заглянути в себе, змінити себе, відправитися на пошуки себе, свого скарбу, як відправився Сантьяго з «Алхіміка» П. Коельо. Тому такої популярності наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття набули психологи, психотерапевти та психоаналітики. Звернення до них є одним із засобів здійснити внутрішні упорядкування з самим собою.

Суть роману – пошуки свого «я», сумнівна екзистенція особистості, не доведена до сартрівської нудоти від світу, а зведена усього тільки до малень-

кого локусу жіночих проблем, що розростаються до загальнолюдських масштабів, адже якщо людина мікрокосм, то і її проблеми є мікрокосмічними.

У мегаполісах люди самотні й депресуючі, протягом життя вони, на думку авторки, керуються двома пасіями і водночас проблемами, – це кохання і прагнення все контролювати. Саме з цими головними ворогами сучасної людини зустрічається героїня роману і відправляється заради перемоги над ними світ за очі: в далеку Італію, Індію та Індонезію. Не даремно монах в Індії каже Елізабет: «Ти тут не як туристка, не як журналіст, ти пошукувач» [1].

Це прагнення втечі, поринання у мандрівку на початку ХХ ст. у класифікації хвороб отримало назву «фуги» як «розлад, при якому людина відправляється у нове місце і може сформулювати нову особистість, водночас забуваючи про своє минуле» [2; 181]. Мандрівка означає втечу від звичної обстановки заради подолання депресії і передбачає внутрішній неспокій, спричинений пошуками свого «я», погонею за своїм «я», але ж і позбавлення спогадів, пов'язаних з цим «я».

Фактично вся книжка, що умовно розбита на три частини, згідно з країнами візиту, представляє собою путівник, на ноти якого Елізабет Гілберт поклала власну біографію. Поєднання фактів історичних, релігійних, географічних, культурологічних не є навмисною компіляцією й підтасовкою потрібної інформації, як у славнозвісному «Коді да Вінчі» Дена Брауна, а необхідна довідка про ті чи інші місця, людей, які зустрічаються у ході наративу.

Прикметним є наведений авторкою цікавий факт про усталений менталітет італійців з книги «Італійці» Луіджи Бардзіні, який багато в чому збігається з концепцією менталітету українця, виведеною українським поетом-емігрантом Євгеном Маланюком. На думку Л. Бардзіні, італійці не можуть досягти висот у сфері політики та економіки, проте роблять кар'єру в усьому, що стосується естетики, і довіряють усьому, що набувається завдяки посередництву почуттів, – опера, кулінарія тощо. Згідно з концепцією Є. Маланюка українцю бракує римського правничо-державного стрижня, натомість переважає мистецький миролюбний характер.

Кожне місто, як вважає авторка «Їсти, молитися, кохати», має слово, що характеризує його. Деякі міста асоціюються з іменником, інші з дією, процесом, а тому з дієсловом: Нью-Йорк – досягати, Лос-Анжелес – досягнути, мотто міста Рим – секс, Ватикана – влада, Стокгольма – одноманітність, Неаполю – боротися. Нагадує психологічну гру в асоціації – говориш перше, що спадає на розум. Героїня знаходить і слово для своєї характеристики – це санскритське слово «АНТЕВАСИН» («той, хто живе на межі»). Мабуть, кожному важливо бути антевасином, оскільки це людина, яка шукає себе, Бога, істину: як правильно жити, як правильно діяти. Слід бути антевасином і ста-

вити собі класичне питання, що зводиться по суті до назви одного роману М.Г. Чернишевського «Що робити», оскільки пошуки відповіді й робить нас homo sapiens. Фактично вчимося долати те, що в буддизмі називають благим восьмиричним шляхом, який включає правильне судження, рішення, мовлення, життя, прагнення, увагу та концентрацію.

Період перебування головної героїні на Балі викликає аналогії з «Вченням дона Хуана» Карлоса Кастанеди присутністю вчителя/гуру, також приготуванням зіль, де раціональні знання про живильні властивості рослин та речей змішується із заклинаннями й молитвами. Експлуатується в романі й старий добрий міф Платона про дві половинки одного цілого (андрогін із «Бенкету»), за допомогою якого прийнято ілюструвати справжнє кохання.

Звичайно, що не обійшлося і без притаманного американським стрічкам екстрапатріотизму – святкування суто американського свята – Дня подяки в Італії, подібно до якоїсь американської пісні в голлівудських постановках, звучання якої одразу об'єднує людей будь-якої країни. Крім того, чомусь письменниця, перебуваючи на відпочинку, а не на засланні, враховуючи все ж таки жанр твору, на далекому Балі зустрічає місцевого мешканця Юді, історія якого тісно пов'язана зі США, і вони разом з ностальгією малюють на піску пам'ятки Нью-Йорку. Ще одна з чеснот американської культури – благодійність – виявляється при ініціюванні купівлі будинку для бездомної знахарки Вайан та її дітей.

Зустрічається і взагалі змішування декількох культурних кодів, які на-вряд чи можна змішувати: характеристика чоловіка, який сподобався Ліз, дається наступним чином: «любить «Симпсонів», подорожував світом, колись жив в ашрамі, знає, хто такий Толстой, здається, навіть працює...» [1]. Оксиморонне поєднання, враховуючи заборонений у деяких країнах мультсеріал «Сімпсони» і геній Л. Толстого, на літературно-філософському доробку якого виховувалося не одне покоління і вплив якого на світову літературу беззаперечний.

Свою мандрівку письменниця закінчує на тропічному острові Джілі-Мено, куди вона пливе зі своїм новим коханим Феліпе. І це вже другий її візит на острів. Під час перших відвідин героїнею острова він сприймався у своєму традиційному значенні як місце ізоляції: вона усамітнюється на ньому з метою заглиблення в себе.

У 2010 р. на екрани вийшла екранізація роману «Їсти, молитися, кохати». Чого немає в тексті, а є продуктом кінодоробок? Фільм не відбудеться, якщо не буде колізій, а тому сценарист додав зіткнення велосипеда Ліз з автомобілем Феліпе, нездатність Ліз наважитися на спільне життя з Феліпе, що призводить до відмови від стосунків з ним, а потім, у найкращих традиціях

Голівуду, напоумлена своїм гуру, вона кидається навздогін за коханим. Немає такого в друкованому тексті так само, як немає в романі ще багатьох деталей, що викликають бурю емоцій при перегляді фільму.

Текстова ідея роману зводиться до того, що своє життя людина повинна будувати за принципом, який висувається до будови драматичних творів класицизму, – *єдність часу, місця і дії*, тобто щастя людини великою мірою залежить від того, як вона вміє існувати теперішнім моментом, не заиключуючись на минулому й майбутньому. Цю істину проголошував буддизм, античні філософи та римські імператори.

Міжтекстова ідея роману – «ми з тобою однієї крові – ти і я». Я – людина світу. Кожен з нас – людина світу. Можна мандрувати світом, жити будь-де (за умови володіння англійською і штампа візи). Твір «Їсти, молитися, кохати» самим сюжетом знімає кордони, унерухоплює проблему «свій-чужий», вводить атмосферу «присвійності», «приналежності» до всього, чого торкаємось. І беззаперечно, що за основними характеристиками твір належить до жанру чік-літ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гилберт Э. Есть, молиться, любить [Електронний ресурс] / Элизабет Гилберт. – Режим доступу : <http://obuk.ru/book/26406-jelizabet-gilbert.-est-molitsja-ljubit.html>.
2. Юханнисон К. История меланхолии. О страхе, скуке и печали в прежние времена и тепер / Карин Юханнисон / [пер. со швед.]. – М. : Новое литературное обозрение, 2011. – 320 с. – (Серия «Культура повседневности»).
3. Dreyfus H., Kelly S. All Things Shining: Reading the Western Classics to Find Meaning in a Secular Age / Hubert Dreyfus, Sean Dorrance Kelly. – New York : Simon and Schuster, 2011. – 272 s.
4. Gilbert E. Committed : A Love Story / Elizabeth Gilbert. – London : Bloomsbury Publishing, 2011. – 320 s.
5. Mlynowski S., Jacobs F. See Jane Write : A Girl's Guide to Writing chick lit / Sarah Mlynowski, Farrin Jacobs. – Philadelphia : Quirk Books, 2006. – 191 s.
6. Wyatt N. The Readers' Advisory Guide to Nonfiction / Neal Wyatt. – American Library Association, 2007. – 318 s.

Стаття надійшла до редакції 4.10.2013

Циховская Э.Д., д.филол.н.,
Национальный авиационный университет

Роман «Есть, молиться, любить»

Элизабет Гилберт как произведение чик-лит

Статья посвящена анализу романа «Есть, молиться, любить» Элизабет Гилберт как продукта так называемой чик-лит, включающую в себя поиски главной героиней своего «я», побег от прошлого, к чему автор применяет понятие «фуги».

Ключевые слова: чик-лит, стресс, депрессия, фуга, экзистенция, менталитет, экстрапатриотизм.

Tsykhovska Ellina, PhD.,
National aviation University

The novel «Eat, Pray, Love» by Elizabeth Gilbert as a chick-lit work

The article dedicated to the analysis of the novel «Eat, Pray, Love» by Elizabeth Gilbert as a product of the so-called chick-lit, including the search by the main character of her «self», the escape from the past, to which the author accepts a concept «fuga».

Key words: chick-lit, stress, depression, fuga, existentia, mentality, extrapatritism.

УДК 82-2:792

Цокол О.О. асп.,
Київський університет імені Бориса Грінченка

**ТЕКСТОВІ СТРАТЕГІЇ «ДРАМ ДЛЯ ТЕАТРУ» І «ДРАМ ДЛЯ
ЧИТАННЯ» 2000-Х РОКІВ**

Проаналізовано жанрові особливості «драми для читання» та «драми для театру». Визначено головні характерні риси приналежності текстів до «драм для читання»: синтез жанрів, використання ремарок як першочерговий структурний елемент твору.

Ключові слова: драма для театру, драма для читання, напів'еси, текстові стратегії.

У сучасній українській драматургії останніх десятиліть спостерігається переосмислення тексту драми як такого. Нерідко з'являються п'еси, в яких відсутні кордони між актором і глядачем, все сходиться в одну лінію дії. У текстах це проявляється різними стилями побудови сюжету та конфлікту, навіть у визначеннях жанру автори натякають на те, що твір придатний не лише для постановок, а і для читання.